

Алієв Маїс, ІФПД НАН Азербайджану

НАВЧАННЯ ЮРИСТІВ І ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ЧАСТИНА ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ, ПРОВЕДЕНОЇ В АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

В статті автор розглядає проблеми отримання, якості та проблематику юридичного освіти в Азербайджанській Республіці.

In the article the author considers reception problems, quality and a legal education problematics in the Azerbaijan Republic.

Вся система освіти, у тому числі юридична, перебувають у процесі перетворень. На сьогоднішній день цим процесом керує в основному міністерство освіти, а міністерство юстиції майже не відіграє ніякої помітної ролі. Реформи, проведені в Азербайджанській Республіці, навряд чи можуть бути успішними без наявності висококваліфікованих юристів.

Для існування живого, відповідного до потреб суспільства права, необхідна наявність законодавства високої якості. Але право існує також й у застосуванні його на практиці, яке не може обмежитися тільки застосуванням тексту закону. Судді, також як і адвокати, і нотаріуси, повинні тлумачити закон, наповнити його змістом для конкретної суспільної ситуації, і там, де неможливо знайти розумний розв'язок, розбудовувати його. Передумовою цього є професійні навички й знання, які можуть бути отримані лише в процесі професійного навчання, яке також необхідно для того, щоб усвідомити межі стосовно законодавчої влади й дотримувати їх. Право й правова культура розвиваються під час застосування права, яке повинне проводитися на високому професійному й етичному рівні. Залучені в європейський процес перетворення університетської освіти крок за кроком ліквідують пострадянське поняття «дипломованого юриста» на користь поділу на «бакалавра» і «магістра». У Європі цей процес відомий як Болонський процес.

В Азербайджанській республіці бакалаврський ступінь освіти є коротко терміновим (4 роки). У суспільстві бакалаври сприймаються як неповноцінні юристи. Але, згідно із законом Азербайджанської Республіки «Про суди й суддів», як бакалавр, так і магістр можуть претендувати на місце судді, хоча обом очевидно мають різний рівень освіти.

Традиційна виробнича практика, передбачена в навчальному плані юридичних факультетів ВУЗів Азербайджанської Республіки, має формальний характер. В остаточному підсумку випускники засвоюють тільки теоретичні знання, а практичні навички відсутні. Вважаємо, що повинно бути підготовлено новий механізм цього процесу за фахом юриспруденції. З деяких юридичних наук практичне виробництво повинно бути організовано на базі Університету.

В Азербайджанській Республіці збереглися старі традиції: навчальні курси носять теоретичний характер як відносно навчальних тем, так і відносно методики. Орієнтація на майбутню професійну практику, на конкретну роботу із законодавчими текстами з метою розв'язку соціальних, економічних, приватних або адміністративних конфліктів, критичний аналіз судових розв'язків, оформлення договорів, складання постанов – усе це перебуває в зародковому стані.

Головним способом викладання є лекція, яка не дає можливості для широкої дискусії, студенти надзвичайно завантажені загальними науковими питаннями філософії, історії, теорії держави й не мають досить часу для вивчення центральних проблем приватного, кримінального, конституційного й адміністративного права.

Іншою проблемою перехідного періоду, який формує юридичну освіту, є взаємовідношення державних і приватних навчальних закладів: університетів, академій, інститутів і т. п. У результаті розпаду радянської системи освіти в багатьох нових незалежних державах почали експериментувати зі структурами освіти взагалі, і юридичної зокрема: юридичні факультети перевели в ранг інститутів або навіть університетів. Однак у даній статті ми не прагнемо розглядати переваги й недоліки приватної або державної організації вищої освіти. Очевидно, повністю виправдане те, що питання виховання й освіти, розглядається в якості суспільної, публічної, а не комерційної цілі держави. Це особливо стосується юридичної освіти. Передача цих цілей приватним установам не міняє суті. Приватні вищі навчальні заклади так як і державні зобов'язані дотримувати норм Конституції АР. По цій самій причині вони повинні бути ліцензовані й відповідати встановленим у державному порядку стандартам. Це, на жаль, не дуже бралось до уваги в перші роки після незалежності. Усе це вплинуло не тільки на правосуддя, але й на ціле покоління молодих людей, які, вчилися у деяких сумнівних організаціях, й не одержали серйозного освіти.

Зрозуміло, що відповідальні за освіту і підвищення кваліфікації суддів органи, особливу увагу приділяють вищій освіті. Це стосується особливо організації процесу екзаменів, оскільки очевидно, що за допомогою організації процесу й змісту іспитів можна вплинути й на зміст навчального процесу.

Дивно, але в Азербайджанській Республіці ще не відбулося значних змін у порівнянні з минулим, хоча поступово починає затверджуватися супровідна навчання кредитна система контролю над успішністю, і тим самим очевидно зменшується дидактичне розуміння процесу навчання. В основному, навчання на бакалавра, так само як і освіта юриста з дипломом, завершується «державним іспитом», який складається з однієї об'ємної письмової роботи. Темати робіт є в переважній більшості знову ж темати, не пов'язаними із професійною практикою. Така ж ситуація й з дворічним навчанням на магістра, яка при завершенні передбачає теоретичну письмову роботу.

Коли йдеться про юридичну освіту, не можна не торкнутися питання про те, чи відкриває, і яким чином, факт закінчення навчання, двері в майбутнє професійне життя. Для пострадянського дипломованого юриста після завершення навчання були відкриті всі юридичні професії.

Університетська освіта, хоча і є необхідною умовою для початку юридичної кар'єри, проте, у більшості країн вона є недостатньою для здійснення більшості юридичних професій. Створені системи кваліфікаційних іспитів, які в деяких країнах і для деяких професій пов'язані з підготовчим періодом. Це свідчить, про те, що роботодавці вважають молодих юристів не підготовленими для здійснення практичної діяльності.

Очевидно, що найменшим чином ця тенденція торкнулася професії прокурора, при якій передбачено проходження практики спочатку в якості кандидата на місце слідчого, а пізніше, під час навчання, на посаду прокурора, і де, не існує формальних прокурорських іспитів. Крім того, прокуратури дотепер більш ніж усі інші, противляться модернізації.

Найбільш інтенсивно і з найбільшою міжнародною участю відбувався процес реорганізації й підвищення кваліфікації суддівського складу. При цьому мають на увазі не тільки дискусії про спеціалізацію судів і створення окремих сфер підсудності [1], а також і про підготовку молодих юристів до професії судді й регулярним підвищенням кваліфікації суддів. Азербайджанська

Республіка поступово прогресувала у питаннях реформування й формалізації передумов для призначення суддів. В АР крім завершеної вищої освіти є й можливість стати суддею маючи юридичну практику 5 років. Після проходження тестових іспитів кандидат на посаду судді у другому етапі повинен скласти іспит по спеціальності перед Виборчим Комітетом Суддів [2].

Претенденти, що вдало склали іспити переводяться в довготривалий етап навчання. Після навчання кожний претендент оцінюється навчальною установою бальною системою відповідно до результатів його навчання й остаточного інтерв'ю з членами Судово-правової Комісії. Результати направляються в Судово-правову Комісію, а вона в свою чергу у відповідності до числа вакантних суддівських місць представляє претендентів Президентіві Азербайджанської Республіки [3].

Азербайджан зі своїми рішеннями в галузі судової реформи, став на шлях підвищення якості правосуддя й правової культури. Вважається, що у близькому майбутньому доцільно було б здійснити дворічні навчальні курси магістратури для майбутніх суддів при Академії Юстиції Міністерства Юстиції Азербайджану. У цій Академії, яка являє собою методичний центр, будуть виховуватися професійні та практичні якості майбутніх суддів. Крім цього, вважаємо, що суддям і після їхнього призначення повинна бути надана можливість регулярно підвищувати свою кваліфікацію в Академії Юстиції Міністерства Юстиції Азербайджану. На нашу думку кваліфікаційні курси повинні бути обов'язковими.

В країнах СНД існує дві моделі для здійснення адвокатської діяльності, які залежать від того, наскільки держава дотримується старої системи права, чи залежить вона від міністерств юстиції, адвокатських колегій, чи ж створена система індивідуальних і приватних адвокатів, які в автономним способом засновують свою професійну організацію. Друга модель широко ствердилась в Росії й країнах Кавказу, у тому числі Азербайджану. У цих країнах для одержання дозволу на зайняття адвокатською діяльністю необхідна наявність 2 або 3 років професійної практики, а також складання кваліфікаційного іспиту.

В Азербайджанській Республіці до сьогоднішнього дня дотримуються системи державного ліцензування адвокатської діяльності. І в рамках цієї системи, як правило, потрібно, крім завершеної вищої освіти й проходження практики, строк якої становить три роки, а також здача кваліфікаційного іспиту [4].

Автор дотримуємося думки, що політика державного ліцензування адвокатів в АР повинна бути переглянута. Адвокати здійснюють приватні послуги, і потенційним клієнтам дається свобода вибору довірчої особи в особі адвоката. Немає підстав для надмірного обмеження цих приватних договірних відносин за допомогою державного регулювання. Сам ринок подбає про зникнення поганих адвокатів. Більше того, колеги адвокатів самі зацікавлені в тому, щоб діючих у суперечності із законом колега був виключеним зі ряду адвокатів.

Що стосується ліцензування діяльності нотаріусів, тут ситуації в порівнянні з адвокатами ускладнюється тим, що нотаріальна система створена на основі європейської континентальної системи нотаріату, і на відміну від адвокатів, нотаріуси виконують, без сумніву, публічні функції, і із цією метою наділені печаттю державного зразка. В Азербайджанській Республіці приватні нотаріуси, не можуть виконувати свою діяльність без державної ліцензії. І знову скрізь обов'язковою умовою є завершення вища юридична освіта. Але не потрібна практична підготовка.

Як виявилось система освіти й підвищення кваліфікації юристів, що дісталася у спадщину від СРСР, в АР та інших країнах СНД все більше й більше зживає себе. З одного боку, змінюється структура університетського навчання й іспитів, причому, мабуть, що переорієнтація навчального процесу на підготовку до різних юридичних професій не визнана завданням першого ряду.

Результатом цього в першу чергу є те, що успішне завершення університетської освіти усе менше гарантує юридичну кар'єру. На противагу сказаному у всіх країнах СНД установлюються особливі кваліфікаційні іспити для окремих юридичних професій, передумовою яких є наявність попередньої практики. Ці іспити ведуть неминуче до спеціалізації, що впливає у зв'язку з постійно зростаючими вимогами, хоча спеціалізація, у свою чергу, має недолік непроникності відмінних одна від одної професій і ускладненого переходу від однієї професії до іншої.

У той же час варто було б з усією серйозністю розглянути існуючі в АР наміри, націлені на те, щоб університетська освіта зробила орієнтир на практику. Для формування практичних навичок у юристів повинні бути включені в навчальний план юридичних факультетів предмети «Судова влада», «Адвокатська діяльність»,

«Міжнародний арбітраж», «Підготовка зразків юридичних документів», «Виконання судових рішень», «Нотаріат». Таким чином, можна було б забезпечити цінність юридичного навчання в площині розуміння, тлумачення й розвитку права.

Література:

1. Асланов М. С. Административная юстиция в Азербайджане. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Б., 2005. – С. 16;
Садиг Т. И. Стандарты международной организации труда и законодательство Азербайджанской Республики: вопросы соотношения. – Б., 2007. – С. 28.
2. Закон АР «О Судебно-Правовой Комиссии» // Азербайджан. – 2005. – 1 февраля (№ 23).
3. Закон АР «О Судах и суде». – Баку: Юридическая литература, 2007. – С. 15.
4. Закон АР «Об адвокатах и адвокатской деятельности». – Баку: Ганун, 2008. – С. 43.

Большаков Є. В., ННІ ПЕС ХНУВС

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ
СУДДІ У ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ
ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Стаття посвящена сравнительному анализу законодательства некоторых зарубежных стран об обжаловании решений судьи, постановленных в порядке судебного контроля на досудебном следствии.

The article is devoted to legislation analysis of some post-socialistic countries about appeal of judgment, resolving in the order of judicial control in the before trial stage.

Удосконалення апеляційного провадження є важливим завданням перебудови сучасного кримінального процесу відповідно до нових реалій правового буття українського суспільства [1]. Та будь-яке покращення існуючих правових інститутів не можливе без звернення до досвіду зарубіжного законодавства. Запозичення норм законодавства інших держав, без сумніву, не повинно відриватися від національного контексту. Лише в цьому випадку таке використання зарубіжного досвіду буде доцільним та ефективним.